

САВРЕМЕНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ТРАДИЦИОНАЛНИХ АРХИТЕКТОНСКИХ ОБРАЗАЦА У СЕОСКОЈ АРХИТЕКТУРИ

THE CONTEMPORARY INTERPRETATION OF TRADITIONAL ARCHITECTURAL PATTERNS IN RURAL ARCHITECTURE

Апстракт

Традиционално градитељство у селима Србије је знак идентитета. Како се временом губе материјални остаци те архитектуре а почиње да доминира изградња која није прилагођена сеоским условима и стандардима учињено је неколико покушаја да се у нашем селу сачува изворност. Остварење континуитета је могуће само ако се добро изуче принципи прошлости и примене на савремен и технолошки унапређен начин. Поред теоретске анализе овим радом се даје и практичан, моделски, предлог решавању проблема у сегменту куће за становање која је растућа и флексибилна.

Кључне речи: променљивост, регионалност, биоклима, креативност

Значај проучавања културне баштине и дубљега залажења у суштину стваралаштва одређене географске, социјалне и културолошке средине, подразумева вишестран приступ, којим се афирмише стваралаштво прошлости али и стваралаштво садашњости и будућности.

Народна архитектура умногоме је под утицајем морфологије регије, климе, природних ресурса, потом религије, обичаја, других уметности и др. Изучавајући архитектуру кроз све ове елементе долази се до темељних схватања карактера одређене специфичне националне архитектуре. Таквим вишеслојним приступом, прошлост постаје мерило вредности а не израз за копирање готових предлогака.

У нашој модерној архитектури, почевши од формирања савремене српске државе средином 19. века до данас, у архитектури коју пројектују

Abstract

Traditional building in Serbia's countryside is an identity symbol. However, since with the passage of time the material remains of such architecture vanish and a building style inapt to rural conditions and standards emerges, efforts are made to preserve the rural authenticity. The accomplishment of the continuity is possible only if the principles of the past are well researched and applied in a contemporary and technologically advanced way. Beside the theoretical analysis, in this paper a practical model solution is suggested for resolving problems for a growing and flexible residential house.

Key words: *changeability, regional approach, bio-climate, and creativeness*

архитекти као и у тзв. "архитектури без архитектата", латентно постоје тенденције да се афирмише народно стваралаштво, да се оствари континуитет и унутрашња веза с његовим порукама. Зависно од друштвено - политичке ситуације, културолошки амбијент се мењао, а покушаји са сличним настојањима били су мање или више изражени. Тенденције у нашој култури увек су се ломиле између затварања и отварања, између прожимања и одвајања.

При разматрању народног неимарства не могу се анализирати само изграђени објекти, јер је у том градитељству кућа одувек била неодвојиви део окружења. Однос према природи, зеленилу, води, визури, што произлази како из природних условљености тако и из културолошких специфичности, у корпусу народног неимарства заузима веома важно место.

Ако се констатација Б. Којића да је "пре неколико деценија завршена вековна еволуција народне архитектуре на тлу Србије" [1] прихвати као научно доказана чињеница, његове речи да постоје "неислућене могућности коришћења наше градитељске традиције као инспирације за изналажење савременог начина грађења и обликовања кућа које би више и боље одговарале Србији" [2] могу се сматрати као веома важна порука за будућност.

КОНСТРУКЦИЈА И МАТЕРИЈАЛИ

Најстарије куће су брвнаре. Иако су врло ретки примери овог типа изградње важно је поменути њихова својства.

Брвнара је по правилу једноделна, у основи квадратна или правоугаона, ослоњена директно на земљу или на плитке темеље од ломљеног камена. Сва је од брвана, а кров је висок и стрм и прекривен шиндром. У средини објекта је отворено огњиште. Има двоја наспрамна врата. Под је од набијене земље, а таваница најчешће отворена. Прозори су мањи отвори у брвну који би били зими затворени провидном кожом (Сл. 1 и 2).

Сл. 1
Брвнара – Ивањица
(2003, фотографија аутора)
Log cabin - Ivanjica
(2003, photographed by the author)

Сл. 2
Брвнара – Ивањица
(2003, фотографија аутора)
Log cabin - Ivanjica
(2003, photographed by the author)

Сл. 3
Кућа и кућиште у селу Струганик – спомен кућа војводе Мишића
(2002, фотографија аутора)
House and estate in Struganik - memorial house of the army commander Misić
(2002, photographed by the author)

Полубрвнара - бондручара се јавља као нови тип куће. Овакви објекти су дводелне грађевине прилагођене терену. На делу где је кућа са огњиштем зидови су од брвана, а на делу где је соба од чатме. Таваница на соби се опшива даскама, шашовцем. Кров је четвороводан, од дрвене конструкције, благог нагиба, а кровни покривач је ћерамида. Овај тип куће дуго се задржава с каснијим модификацијама, преграђивањем и добијањем три просторије са патосаном собом и слично (Сл. 3).

Највећи број сачуваних објеката се односи на тип бондручне куће. Овај тип је виши степен развоја куће. Основна конструкција куће је од дрвеног скелета - бондрука с испуном од блата или ћерпича, споља облепљена блатом и унутра окречена угашеним кречом. На стрмим теренима обично је озидан подрум од ломљеног камена. Често се код ових кућа јавља трем са лажним луковима. Кровна конструкција је дрвена на четири воде, благог нагиба, покривена ћерамидом (Сл. 4 и 5).

Сл. 4
Миоковци – кућа породице Лужанин
(2003, фотографија аутора)
Miokovci - Luzanin's family house
(2003, photographed by the author)

Сл. 5
Тавник – чардак са винским подрумом
породице Подгорац
(2003, фотографија аутора)
Tavnik – House with the vine cellar,
family Podgorac
(2003, photographed by the author)

Обликовање, обликовни елементи, пропорције

Изучаване куће на терену¹ имају ортогоналне основе једноставних геометријских облика и волуменски су у оквиру примарних кубичних форми. Мањи број примера излази из правоуганог облика и то је обично онда проширење за трем. Када је кућа у нагнутом терену подрумски део је обично озидан каменом, тако да основни волумен куће задржава својствени примарни облик и стоји издвојено на постољу. Једноставност облика куће не одузима од својствености сваке од њих, пошто су обично и поред сталног понављања форми и облика, увек у различитом просторном односу и амбијенту, у склопу с природом и објектима који је окружују. Често су детаљи ти који дају карактер и оригиналност.

На кубичним кућама је, по правилу, четвороводни кров који зависно од основе може бити прост и сложен. Обично је сложен када су

¹ Изучавани су следећи објекти: куће чатмаре фамилија Живковић и Стевановић у Кавадару; фамилије Матић у Вукмановцу; фамилија Трифуновић, Обрадовић, Павловић у Превешту; фамилије Николић у Богалинцу; чатмара непознатог власника у Лођики

тремови изван основног габарита, када је објекат у форми слова "Г" и слично. Кров је врло важан елеменат обликовања и својим нагибом, дужином стрехе и њеним обликовањем као и материјалом кровног покривача формира аутентичност објекта.

Веома битан елеменат обликовања је трем као саставни део композиције између основног волумена куће, крова и спољног простора. Тремови су постављени или у средини или на углу куће и разних су величина, што доприноси разноврсности компоновања облика. Често су тремови засвођени лажним луковима као декоративним елементом.

Секундарно обликовање куће се огледа у великом и маштовитом избору обраде детаља прозора, врата, рогова, стубова, ограда, шашоваца и свих других видних елемената објекта. У овом пољу народна маштовитост је била велика и одраз је осећања за лепо, дуговековну традицију и љубав према станишту.

Секундарна пластика на зидовима у традиционалној архитектури није коришћена. Међутим, треба да се истакне да су својства материјала са сопственом бојом и текстуром значајна допуна и одлика ове архитектуре. Значачко коришћење дрвета, камена, ћерамиде, бондрука с разним испунама одишу примарним естетским вредностима.

Боја као додатни елеменат није значајно коришћена јер се народни градитељ задовољавао природним бојама употребљеног материјала. Допуна за боју су у ентеријеру биле тканице на софама и лежајевима а понекад и на зидовима.

Зидови се развијају у равним површинама наизглед замишљени само као застори између спољашњег и унутрашњег простора. Тако нас могу подсетити и на савремене панеле и већих низова отвора у зидним површинама осветљавајући боље одају. Овде скелетни зидови нису само носачи и подупирачи куће већ лака и једноставна облога, заштита од временских непогода. Најзад, код ове конструкције нестaje граница између конструкције и декорације [3].

Неисцрпне су поуке које можемо да извучемо из народног неимарства. Кућа с обавезним тремом је објекат који на својствен начин остварује везу унутрашњег и спољног простора. Функција трема је вишеструка. У просторном смислу, трем је фина веза између природе и архитектуре. У семантичком смислу трем отвара кућу према споља, уз истовремену сталну везу с унутрашњим простором (Сл. 6). Архитектура трема је украшена огољена конструкција. Пропорцијски систем, ритам и детаљи су наглашени. При димензионисању куће користе се антропогене мере, аршин, елементи покућства и димензије ћилима [4].

Употребом аршина који у себи садржи геометријске методе златног пресека, можемо закључити да се пропорције куће приближавају универзалним правилима природних закона, што је у бити архитектуре као уметности, пропорцијска анализа свих ових елемената у резултату неретко с златним пресеком.

Вековно искуство, утицаји са стране, стварање еснафа, антропогени систем мера, материјали из окружења, омогућили су стварање архитектуре универзалних вредности. Систем организације простора у Јапану комбинацијом простирке татами (90/180), доживео је изузетну афирмацију као модел високе традиције, наставио је да се употребљава у модерној архитектури Јапана као карика између традиције и савременог. "Најузбудљивију

Сл. 6

Тавник – дрвени трем на чардаку

(2003, фотографија аутора)

Tavnik – Wooden porch

(2003, photographed by the author)

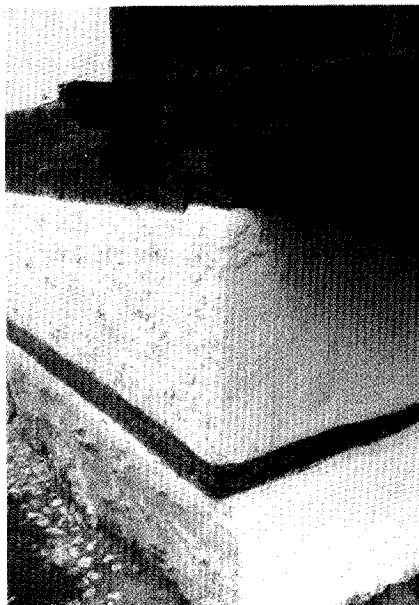
архитектуру у наше време пружили су свету Јапанци полазећи од свог наслеђа. Они су у својој баштини открили те живе жице из којих су бризнули сасвим нови млазеви стваралачког чина. Уместо да нам то буде поука и да пођемо и сами од свог наслеђа, ми смо последњих година, пошли од Јапанаца [5]."

Материјали-обрада

Основни материјали - камен, дрво, земља у разним обрадама, срж су народне архитектуре (Сл. 7, 8 и 9).

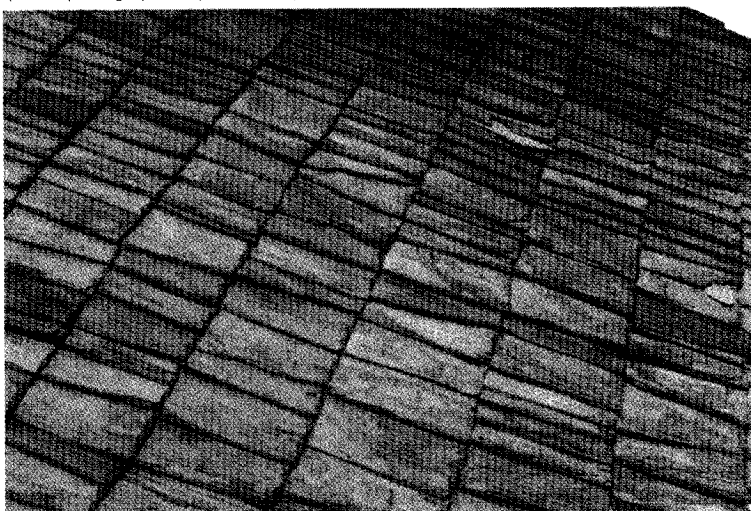
Битна карактеристика је да су сви наведени материјали коришћени на више начина и у разним обрадама тако да њихова структура и својства долазе до пуног изражаја. Камен је употребљаван за темеље, подзиде, подрумске просторије, а тамо где је било камених плоча камен је коришћен за покривање кровова, често и за ограде као на још увек постојећем изузетном примеру из села Дојкинци. Већином се употребљивао лакше обрадив камен притесан или полутесан.

Дрво је коришћено за све елементе грађевине: зидове, конструкцију, покривање, подове, намештај, прозоре и др. Дрво је или сакривено или откривено. Када је видно, често је украшено као ограда, рогови, шашовци, прозорске решетке, намештај (Сл. 10).

Сл. 7
Окречени камен, дрвени сантрач и
детали трема – Тавник
Painted stone, timber pillar and
porch details – Tavnik

Сл. 8
Кров од камених плоча на кући у селу Међуречје крај Ивањице
(2003, фотографија аутора)
Stone plated roof at the house in Medjurecje near Ivanjica
(2003, photographed by the author)

Сл. 9
Ограда од камена – околина Пирота
Stone fence - in the area of Pirota

Структура и боја дрвета увек су природни, осим када као потконструкција служе за лажне лукове који су карактеристика моравске архитектуре у каснијим фазама.

Лукови су карактеристични за касно моравску народну архитектуру, управо као знак њеног одвајања од вековне традиције и логике народног градитељства. Употребом декоративности нефункционалног карактера нестаје изворни карактер народног неимарства, мада с друге стране декоративност, тј. украшавање даје моравској кући својеврсну препознатљивост.

Земља се у градњи кућа почела употребљавати релативно касно, у почетку као набој и облога, а касније као непечена опека-ћерпич, плитка ћерамида, ћерамида, печена цигла. Зидови од земље у

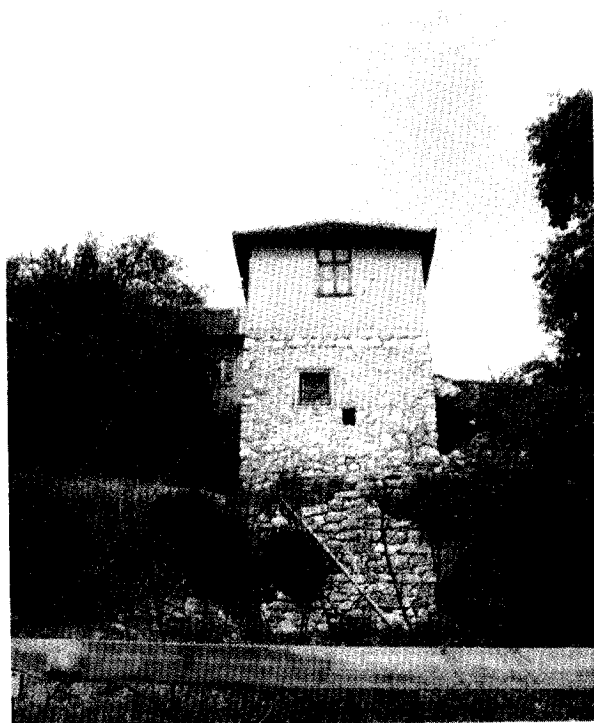
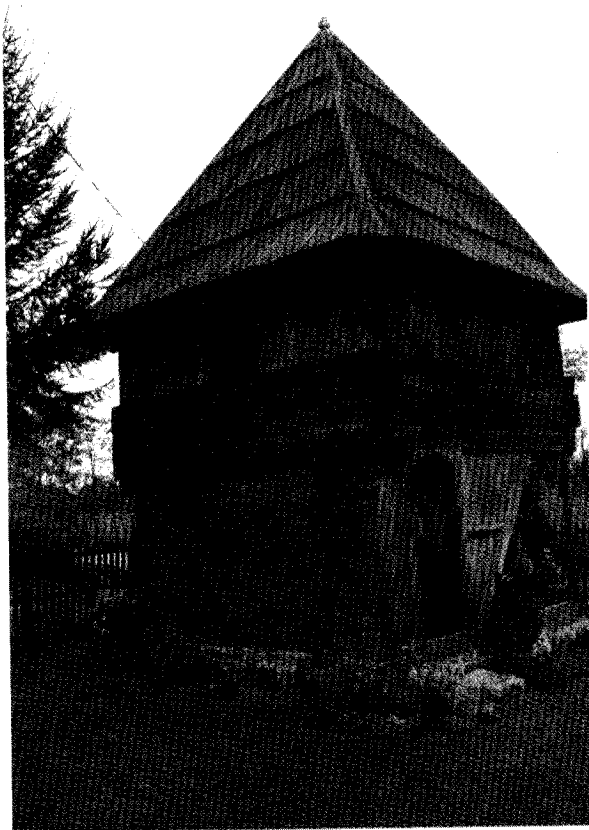
Сл. 10

Гавровића чардак у Прањанима

(2003, фотографија аутора)

Gavrovica house – Pranjani

(2003, photographed by the author)

Сл. 11

**Извор Велико Врело, локалитет
"Лисине", атар села Стрмоستن,
општина Деспотовац (1996,**

фотографија аутора)

**The well Veliko Vrelo, locality of
"Lisine" in the Strmosten district,
municipality of Despotovac (1996,
photographed by the author)**

почетку нису били накнадно обрађивани док су у каснијем периоду кречени. Фактура зида увек је неравна и одражава карактер материјала (Сл. 11). Није се тежило превише глатким и неутралним површинама већ су карактер и својства земље били видни и тактилни. Велике надстрешнице, тремови и испусти који стварају сенке на зидовима куће доприносе изражајности текстуре зида. "Елементи архитектуре су светлост и сенка, зид и простор" [6].

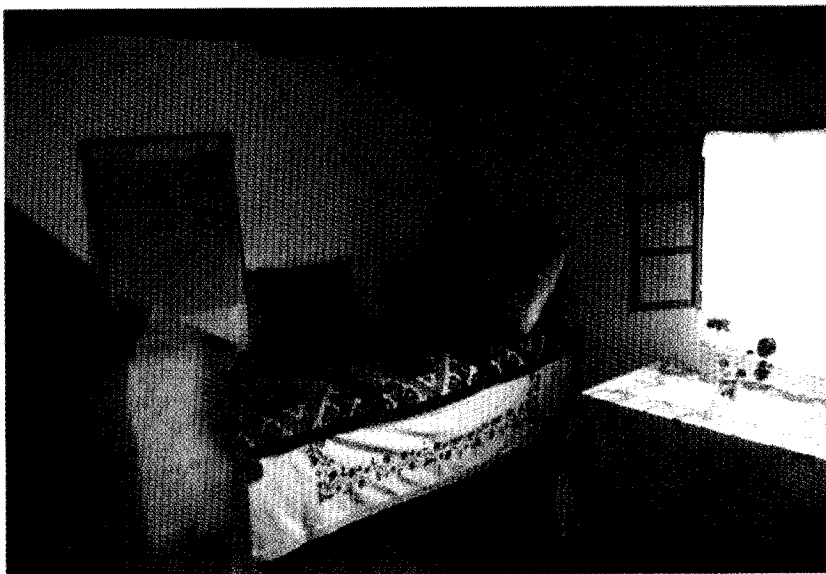
Унутрашње уређење

Унутрашња опрема куће је у почетку била врло скромна да би се временом обогаћивала али без нагомилавања ствари. Опрема куће увек се задржавала на нивоу рационалности и потреба.

У раним фазама отворено огњиште, касније замењује наткривено огњиште и полуотворено огњиште и на крају зидане пећи и штедњаци.

Намештај је био од дрвета веома једноставан у почетку а касније украшен. Ниски столови (синије), столице, сандуци, вратнице, кревети, веома су разнолики и маштовити. Сва скромност у детаљу која карактерише спољни изглед куће, добија на изванредан начин своју другу страну у резбарењу и обликовању намештаја. Цео амбијент с дрвеним намештајем и шареним тканицама и ћилимима давао је живописан изглед унутрашњости куће (Сл. 12).

Рационалност унутрашњости, која је у суштини минималних димензија, огледа се и у томе што се већ средином 19. века употребљавају долапи (уграђени ормари у зид) где се склањају ствари преко дана како би простор у кући био слободан за комуникацију и рад.

Сл. 12

Тавник – унутрашњост сеоске куће
(2002, фотографија аутора)
Tavnik – The interior of a countryside house
(2002, photographed by the author)

Опште

карактеристике

Важно је констатовати да се традиционална сеоска архитектура развијала кроз време и да је у датом тренутку постигла функционалне и обликовне домете који су задовољавали потребе пољопривредног домаћинства у складу са природним и културним развојем.

Добро испланиране функционалне везе у организацији живота и рада, оптимални хигијенски услови кроз поставку основних елемената кућишта и својствен естетски доживљај у симбиози човека и природе кључне су опште карактеристике традиционалне архитектуре.

Посматрано као издвојени објекат, стамбена кућа не може да се правилно анализира ако се не узму у обзир сви објекти и простори кућишта. Ови објекти заједно чине сељачку кућу, а правилно постављене функционалне везе чине да се у том склопу одговарајуће живи и ради. Већ код најпримитивнијег облика једноделне брвнаре, правилна је организација простора и сасвим је логична поставка двоја врата, једна према прљавом делу кућишта а друга према чистом. Каснији развој традиционалне куће никад није довео до тога да њена организација буде таква да јој димензије премаше потребе једне породице већ су грађени вајати за нове младе породице.

Треба нагласити да су материјали били природни и локални и да је кућа била прилагођена климатским условима подручја и микроконфигурацији терена. Регионалне карактеристике су биле изражене, а са друге стране уједначена типологија је увек имала примесе индивидуалности. Сама локација изабрана за место објеката у оквиру окућнице и обликовање куће, увек су чинили да кућиште, и поред "типизираниог" начина градње, буде аутентично и са пуно идентитета.

"Сеоска кућа. Она је лепа јер нема сувишног, она је укусна јер није претенциозна, она је знаковита јер је речита толико да откри-

ва своје поднебље, она је “искрена” јер мимо свог природног контекста нема спољних амплитуда у својој контури, на свом лицу или детаљу.” [7]

Развој савремене куће и кућишта

Паралелно с традиционалним начином грађења, почетком XX века јавља се “дунђерска кућа” која губи одлике народне архитектуре и добија анонимни израз. У почетку она се функционално наставља на претходне узоре из традиционалне архитектуре али касније се и у овом смислу мења. Формирају се у оквиру куће нови садржаји: улазне партије, остава, спрат (Сл. 13).

Број помоћних објеката се смањује и више садржаја се често ставља под један кров.

Након “дунђерске куће” која је наставила и даље да се гради, јављају се нови типови кућа који постају карактеристични за савремено село. Хронолошки, након “дунђерске куће” педесетих година се јавља кућа на “Г” која има исте функционалне карактеристике као и

Сл. 13

**Кућа у селу Радолјево код Ивањице.
Утицај градске куће на традиционалну
сеоску архитектуру**

(2003, фотографија аутора)

**House in Radoljevo near Ivanjica.
The urban influence upon a traditional
rural architecture**

(2003, photographed by the author)

претходни тип куће. Развој комуникација, нових технологија, флукуација становништва и велики утицај града и градске културе, условили су после педесетих година XX века, појаву различитих типова кућа.

Ради великог броја становника села који раде у граду, и становање у селу и даље прати градске узоре. Овакав тренд се може сматрати неодговарајућим за садашњу фазу развоја села, пошто функционално и технолошки не одговара сеоском начину живота, који ови становници упражњавају и поред свакодневног одласка у град.

Уједно научно-истраживачки радови и пројекти са темама организације савременог кућишта, још увек не налазе пут до сеоског градитеља и нису у масовној употреби [8].

Пројекти који се раде у научним и стручним институцијама су базирани на савременој организацији кућишта, водећи рачуна о функционалним везама, хигијенским условима и естетском изгледу објеката. Постоје модели кућишта за разне типове и величину домаћинства: пољопривредна и мешовита домаћинства за разне обиме производње као и приградска непољопривредна домаћинства с малим економијама у оквиру парцеле.

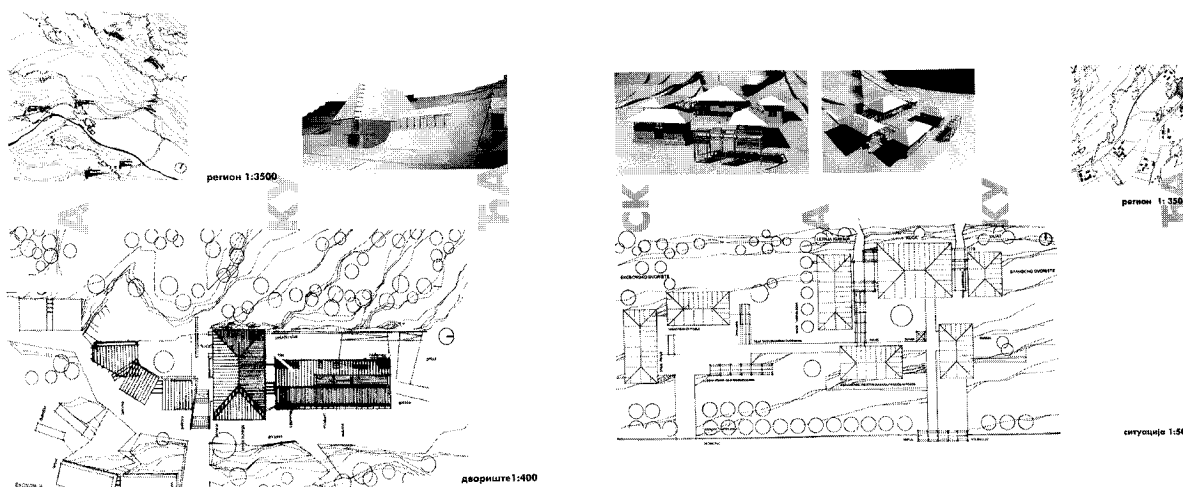
Сл. 14

Планинска кућа – првонаграђени конкурсни пројекат ауторског тима АГМ архитекти на конкурс за домаћинску кућу 1997-1998

(Домаћинска кућа за села Србије - књига идејних архитектонских пројеката, Београд, 1999)

Mountainous house - the 1st awarded competition project by the author team AGM architects at the competition for a host house in 1997-1998

(Host house for Serbia's villages - Compendium of architectural projects, Beograd, 1999.)

се у новим предлозима крећу од врло једноставне и неутралне архитектуре преко стилизације националне архитектуре до нових истраживања базираних на регионалним искуствима прошлости, складној употреби традиционалних природних и нових материјала (Сл. 14 и 15).

Упоредне карактеристике традиционалне и савремене куће

Ако се упореди развој традиционалне куће с развојем савремене куће, уочава се низ разлика. Традиционална кућа се развија једном континуалном линијом, од примарног облика до сложеног, стално пратећи неке основне одлике и не напуштајући претходна искуства већ усавршавајући их, како у функционалном, тако и у обликовном смислу. Савремена кућа у многоме представља раскид с традицијом, а касније и дисконтинуитет у развоју, не ослањајући се на изворне услове и потребе већ на изворе који су имали у градским кућама или сеоских кућа из других култура. Појавом "дунђерске куће" нестала је у обликовном смислу традиција народног неимарства и врло кратко се задржава само организација простора

Основна функционално - организациона шема пољопривредних и мешовитих домаћинстава је подела на стамбени, стамбено-економски и економски (производни и помоћни) део.

Стамбени део парцеле намењен је становању, одмору, одржавању личне хигијене, припреми хране и обедовању у зимској половини године, и по правилу гаражирању путничких возила. Други стамбено-економски део представља везу и прелаз између функције становања и економских функција а може да има следеће садржаје: становање старих, припрема хране и дневни боравак у летњем делу године, припрема и чување људске хране, остава за огрев и евентуално остава за чисту сточну храну.

У овој прелазној зони налази се ограђено одвајање стамбеног од економског дворишта. Трећи економски појас намењен је земљорадничкој и сточарској производњи. Величина и садржај овог дела зависе од врсте и обима производње.

Само обликовање куће и других објеката првенствено треба да буде у складу са функционалним захтевима, а саме стамбене куће

Сл. 15

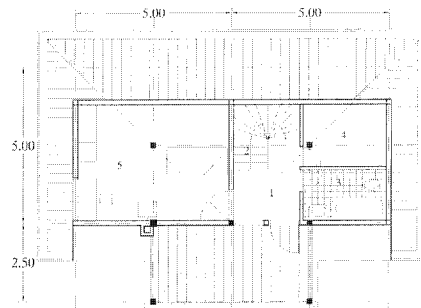
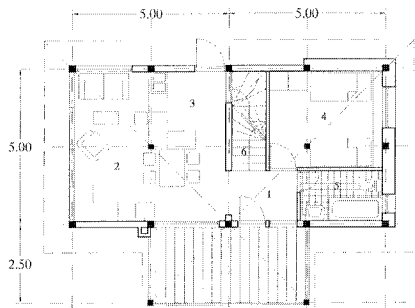
Брдска кућа - првонаграђени конкурсни пројекат ауторског тима АГМ архитекти на конкурс за домаћинску кућу 1997-1998

(Домаћинска кућа за села Србије - књига идејних архитектонских пројеката, Београд, 1999)

Mountainous house - the 1st awarded competition project by the author team AGM architects at the competition for a host house in 1997-1998

(Host house for Serbia's villages - Compendium of architectural projects, Beograd, 1999.)

Основни полазни тип – “мала кућа”, који може да се дограђује без већих интервенција

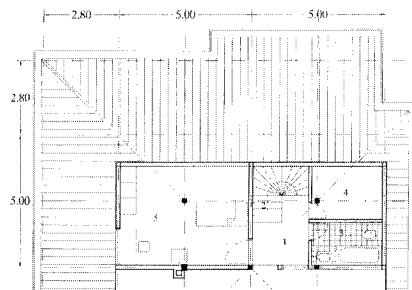
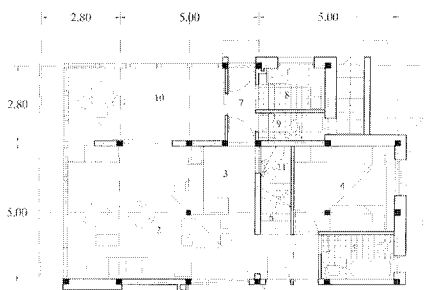

ПРИЗЕМЉЕ	
1. Улаз	3,68
2. Дневни боравак	14,29
3. Кухиња	8,75
4. Соба	11,16
5. Купатило	4,00
6. Степениште	3,52
Укупно	45,40

ПОТКРОВЉЕ	
1. Дегажман	5,72
2. Степениште	3,52
3. Купатило	4,00
4. Гардероба	4,87
5. Соба	16,32
Укупно	34,43

Проширење основног типа

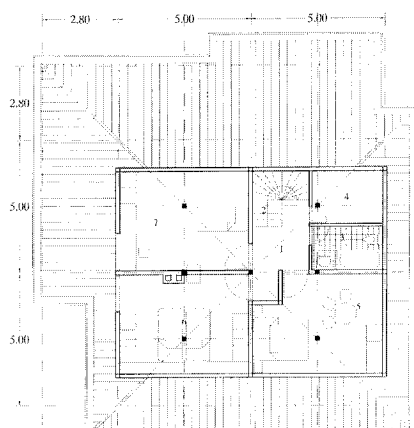
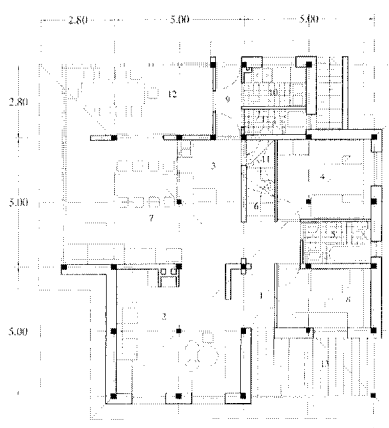
Нови садржаји: економски улаз, летња кухиња, стаклена башта, степениште за подрум, проширење дневног боравка

ПРИЗЕМЉЕ	
1. Улаз	3,68
2. Дневни боравак	23,89
3. Кухиња	8,75
4. Соба	11,16
5. Купатило	4,00
6. Степениште	3,52
7. Економски улаз	2,80
8. Летња кухиња	3,60
9. Купатило	2,40
Укупно	63,80
10. Стаклена башта	14,56
11. Степениште за подрум	2,70
Отворени простори	17,26

ПОТКРОВЉЕ	
1. Дегажман	5,72
2. Степениште	3,52
3. Купатило	4,00
4. Гардероба	4,87
5. Соба	16,32
Укупно	34,43

Развијени тип – “велика кућа”, којој може да се дода и гаража

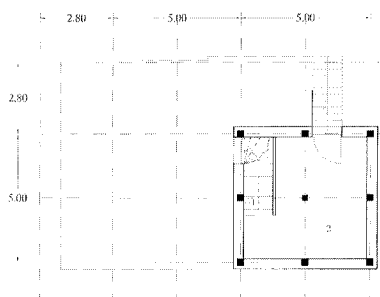

ПРИЗЕМЉЕ	
1. Улаз	6,68
2. Дневни боравак	23,89
3. Кухиња	8,75
4. Соба	11,16
5. Купатило	4,00
6. Степениште	3,52
7. Соба	23,00
8. Соба	8,00
9. Економски улаз	2,80
10. Летња кухиња	3,60
11. Купатило	2,40
Укупно	97,80
12. Стаклена башта	14,56
13. Улазни трем	10,50
Степениште за подрум	2,70
Отворени простори	27,76

ПОТКРОВЉЕ	
1. Дегажман	5,72
2. Степениште	3,52
3. Купатило	4,00
4. Гардероба	4,87
5. Соба	16,32
Укупно	34,43

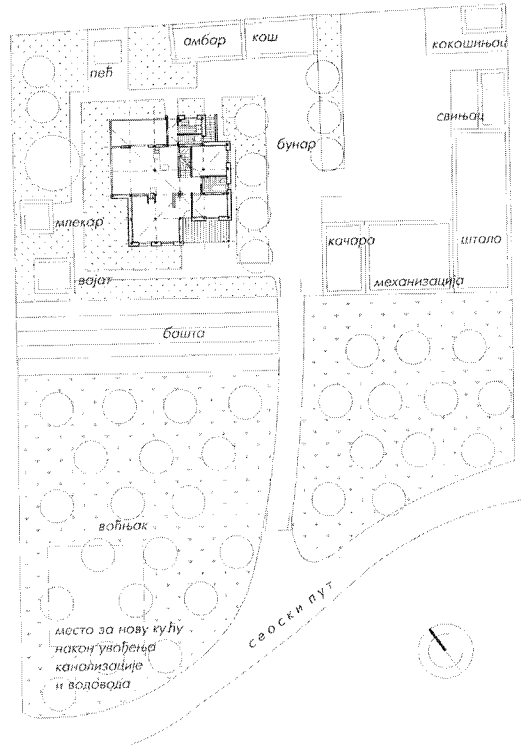
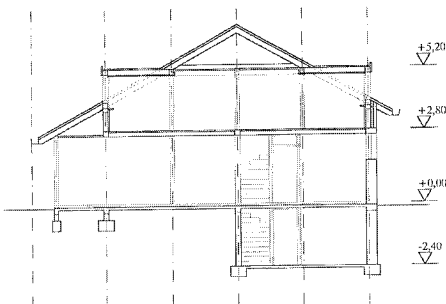
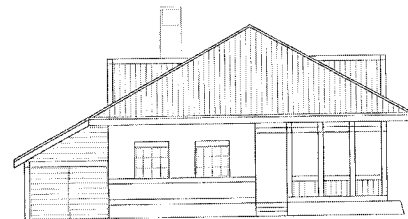
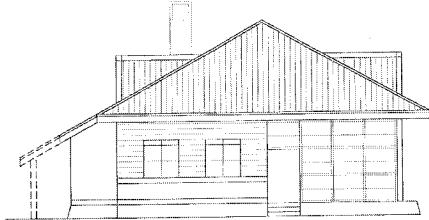
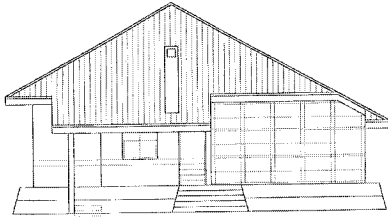
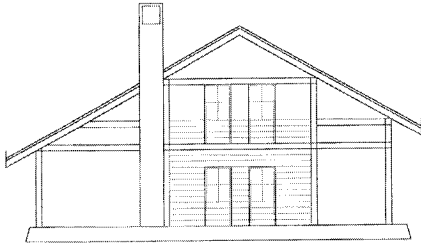
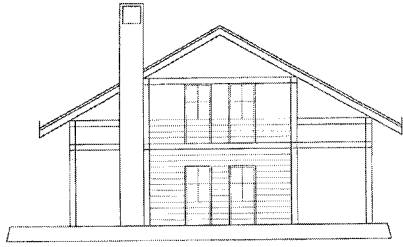
Подрум је исти за све типове куће

ПОДРУМ	
1. Степениште	3,52
2. Остава	18,68
Укупно	22,20

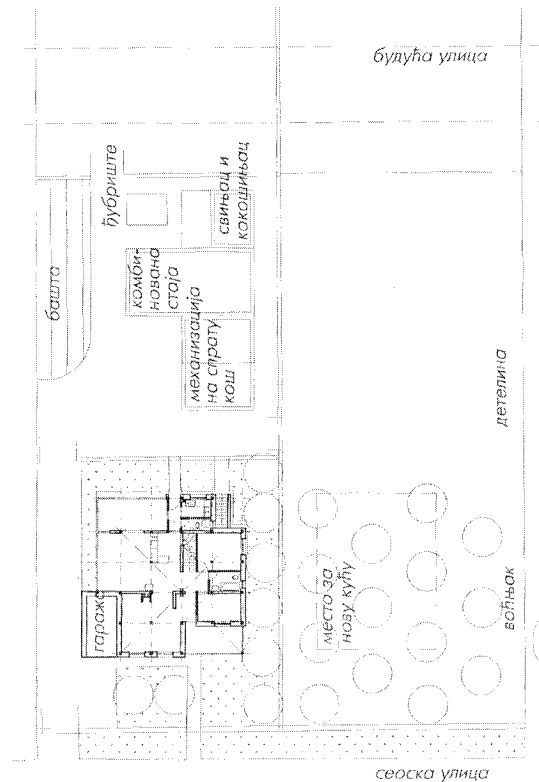

Сл. 16 и Сл. 17

Илустрација теза о интерпретацији традиционалних архитектонских образаца у сеоској архитектури - једна идеја о пројекту савремене растуће куће на селу
Illustration of the traditional architectural patterns interpretation in rural architecture - an idea for the project of the contemporary rural growing house

Осавремењна традиционална организација сеоског дворишта

Збијена окућница у уређеним селима која имају тенденцију преласка у вароши или приградска насеља

Кућа у Брђанима (аутор проф. Божидар Петровић)

Кућа у Такову (аутор проф. Божидар Петровић)

преузета из традиционалне куће. Кућа на "Г" се може сматрати генезом претходне "дунђерске" куће, међутим, већ после ње следи опет дисконтинуитет и хетерогеност.

Сама кућа није више део ансамбла кућишта, већ издвојени елемент с често неадекватним функционалним везама у оквиру кућишта, понекад предимензионисана и неискоришћена. Ствара се несклад у организацији, величини и просторним односима у оквиру често пренатрпане и стиснуте парцеле.

Амбициозна архитектура нове сеоске куће нема регионалне одлике већ сличне моделе можемо наћи у врло различитим срединама. Иако савремена кућа, технолошки модерно опремљена, много мање трпи климатске условљености, то није оправдање што се често не узима у обзир при планирању и пројектовању.

Уместо да се тежи да "начин живота" буде мото архитектуре и урбанизма села, па тако и становања, "усађиван" је обрнут поступак: универзална архитектура као начин живота. А начин живота се разликује не само од земље до земље, већ и унутар једне исте земље [9].

Побољшаним материјалним положајем становника села, нарочито приградских и друмских насеља, кућа често независно од потреба постаје предимензионисана и китњаста у функцији статусног симбола. Новокомпонована култура је увукла дубоко корење у градитељство и тешко је продрети с умереним и функционално оправданим концептима из научне литературе.

Илустрација теза о интерпретацији традиционалних архитектонских образаца у сеоској архитектури - једна идеја о пројекту савремене растуће куће на селу (Сл. 16 и Сл. 17).

Функција и конструкција

- Растућа кућа на начин да у свим фазама раста делује као целина. Полозећи од мале ка великој кући увек постоји визија њеног коначног изгледа. На овај начин избегава се грађење непотребно великих често недовршених кућа.
- Флексибилна основа која може да се прилагоди променама у оквиру породице или промене власника као и променама окружења.
- Уједначени модуларни конструктивни склопови.
- Примена биоклиматских принципа у пројектовању и грађењу ради коришћења обновљивих извора енергије.

Традиција као мерило квалитета

- Кућа која поштује логику поднебља и културу средине у којој настаје с надоградњом у контексту савремених тековина. Полазиште је у прикривеним слојевима оригиналног народног стваралаштва и универзалним законитостима.
- Архитектонски облици који се ослањају на форму произашлу из функције и начина градње.
- Функција прилагођена начину живота и навикама, као и различитој организацији дворишта око куће, у зависности од облика и величине парцеле.
- Избегавање стилизације и "фасадерства".
- Лоцирање куће тако да је могуће њено отварање на више страна (контакт с природом).
- Богатство обликовних елемената које је могуће користити: тремови разних облика и материјализације, стрехе, нагиби терена, разни типови отвора, димњаци, различити материјали.

Употреба материјала

- Дрво - употреба дрвета за конструкцију тремова, зидова, сантрачи у више природних боја, тесана грађа уметнички обликована, шиндра разних величина.
- Цреп- претежно црвених тонова, али је могућа употреба и других боја и тонова.
- Малтер - такво малтерисање да се осећа пластичност и структура. Боја бела, беж, боја земље.
- Камен - камена сокла, подзидак, подрумске етажне, делимично зидови, камене плоче за покривање кровова.
- Опека - могуће је радити и фасаде од опеке али претежно у регијама где је то карактеристично (равничарски предели).
- Челик, стакло, пластика - употреба код стаклених тремова.
- Уређење терена - растер плоче, калдрма, избежавати бетонске стазе и асфалт.

ЗАКЉУЧАК

Полазећи од тога да архитектура има своју сталну бит а да се средства којима се она интерпретира мењају, сматрамо да имамо право да прихватимо народну архитектуру у једном доиста интегралном историјском оквиру као континуирани напор и стваралаштво. Архитектура је сталан процес, тако да се у међусобним односима увек рађају нова решења, нове комбинације форми и технологија, уз сталну употребу нових материјала који узрокују и нове начине грађења.

Када говоримо о утицајима народне архитектуре на модерну архитектуру не подразумевамо једносмерни и једини пут од њеног наслеђа ка ствараоцу. Националне карактеристике нису, дакле, нешто константно, непромењиво и унапред дато. Оне се мењају јер представљају суму онога што људи који припадају једном народу стварају. Њихово стварање је, међутим, условљено низом неетничких фактора, који постају етнички када донесу резултате. То је случај с разним друштвеним и културним кретањима која мењају начин живота и схватања једне нације и условљавају многе промене у њој, па и у њеном стваралаштву. С друге стране, у факторе који утичу на то стваралаштво спадају, свакако, и туђи етнички елементи који се мешају са већ укорене-ним етничким особинама једног народа.

Националне особине у уметности и архитектури се непрестано ревидирају. Оне су, у неку руку, предмет сталног општенародног плебисцита, односно више су резултат прихватања заједнице него онога што је она укупно створила. Заправо, од свега што су створили појединци усваја се само један део на основу валоризације која се може сматрати типично националном јер је спроводи читав народ.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Б. Којић, Архитектура српског села - Шумадија и Поморавље, Београд, 1941, 7.
- 2 Исто, 7.
- 3 Ђ. Петровић, Неимарска правила и аршин, докторске универзитетске дисертације, Београд 1973, 13.
- 4 Исто.
- 5 Б. Петровић, Старе српске куће као градитељски подстицај, Београд 1997, 162.
- 6 Le Korbizје, Ка правој архитектури, Београд 1977, 143.
- 7 В. Милић, Архитектура, Београд 1992, 87.
- 8 Архитектонски факултет, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, резултат архитектонског конкурса "Домаћинска кућа" и други.
- 9 Д. Тошковић, материјал за VI сас-танак Међународног одбора за индустријализацију стамбене изградње и унапређење становања, Београд, 1984. год.;

* Мр Игор Марић, арх. ИАУС